

Mariusz Makowski

**Archivum Familiae
Saint Genois d'Anneaucourt
Szczegółowy opis zbioru archiwalnego**

**Digitalizacja najcenniejszych dokumentów rodziny Saint Genois d'Anneaucourt
wkładem w upamiętnienie dziedzictwa historycznego
południowej części województwa śląskiego**

Projekt:

*Digitalizacja najcenniejszych dokumentów rodziny Saint Genois d'Anneaucourt
wkładem w upamiętnienie dziedzictwa historycznego południowej części województwa śląskiego
współfinansowany przez Unię Europejską
ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego
w ramach Priorytetu IV „Kultura”, Działanie 4.1 Infrastruktura kultury
Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Śląskiego na lata 2007-2013
- Programu Rozwoju Subregionu Południowego na lata 2007-2013*

**ARCHIVUM FAMILIAE
SAINT GENOIS D'ANNEAUCOURT**

**- SZCZEGÓŁOWY OPIS
NAJCENNIJSZYCH DOKUMENTÓW
RODZINY SAINT GENOIS D'ANNEAUCOURT**

W 2005 r. Gmina Jaworze wraz z Muzeum Śląska Cieszyńskiego otrzymały w formie depozytu cenne Archiwum hrabiów Saint Genois d'Anneaucourt z Jaworza. Obejmuje ono 97 jednostek archiwalnych (8.660 stron), gromadzących dokumenty genealogiczne, rodzinne, majątkowe, prawne, administracyjne i osobiste wielu generacji tego hrabiowskiego rodu i rodzin spokrewnionych.

Archiwum to, gromadzone przez Saint Genois od średniowiecza, pomnażane było w wiekach następnych. Przemieszczało się wraz z przedstawicielami tego rodu poprzez liczne majątki i siedziby, które posiadali, by w końcu XVIII w. znaleźć się w Jaworzu. Po sprzedaży Jaworza w 1906 r. przewieziono zostało do Austrii, gdzie odziedziczone zostało przez potomków rodu w linii żeńskiej. Na powrót scalone, decyzją ich, zostało przekazane Gminie Jaworze i cieszyńskiemu Muzeum.

W skład Archiwum, wchodzi akta genealogiczne, rodzinne, majątkowe hrabiów Saint Genois, którzy wytworzyli i zgromadzili unikalną spuściznę piśmienniczą. Zasób ten charakteryzuje się wysokim stopniem różnorodności, który jest konsekwencją bogatej historii rodu Saint Genois, aktywnego niemal w całej Europie w ciągu kilku wieków. Akta te pochodzą z lat 1429–1976, a w odpisach od 1301 roku. Dotyczą w starszej części całego Śląska oraz terenów Francji, Hiszpanii i obecnej Belgii, zaś z XVIII i XIX wieku również Polski, Czech i Austrii.

Cały zbiór „Archivum Familiae Saint-Genois d'Anneaucourt” podzielony został na następujące części: Dokumenty pergaminowe (sygn. 1-20), Genealogica (sygn. 21-60), Archiwum majątkowe (sygn. 61-84), Varia (sygn. 85-90) i Dopływ (sygn. 90-97).

Kilka tysięcy dokumentów, dyplomów, akt, pism, korespondencji, dokumentacji finansowej, map, planów i fotografii, sporządzonych na blisko 9000 stronach posiada duży walor poznawczy, faktograficzny i ikonograficzny. Dlatego też nie da się przecenić znaczenia i wartości Archiwum dla badań dotyczących Jaworza i rodu Saint Genois, nie mówiąc o badaniach szerszych, odnoszących się do dziejów regionalnych i ponadregionalnych, czy wręcz o znaczeniu ogólnoeuropejskim.

Wiele materiałów archiwalnych posiada dodatkowo atrakcyjny i wyjątkowy walor estetyczny, jak chodzi o ich zewnętrzną formę,

charakterystyczną dla epoki w której zostały wytworzone. Na uwagę zasługuje również różnorodność materiału pisarskiego (pergamin, różne gatunki papieru).

Obfitość i różnorodność archiwaliów może stanowić pewną przeszkodę, przy odpowiednim korzystaniu z zawartych w Archiwum dokumentów, nie nawykłemu do poruszania się w tego rodzaju zbiorze czytelnikowi. Znakomita większość dokumentów sporządzona została w języku niemieckim, ale także w łacińskim, morawsko-czeskim, francuskim, hiszpańskim, włoskim i polskim. Kolejnym utrudnieniem, oprócz lingwistycznego, w ich odczytaniu są różnego rodzaju pisma, jak np. pismo neogotyckie, a w ich obrębie indywidualne charaktery pisma. Czynniki te mogą stanowić znaczącą trudność w percepcji archiwaliów przez niedoświadczonego w tym względzie czytelnika.

Z tego też względu wydaje się uzasadnione dokonanie selektywnego wyboru najbardziej charakterystycznych i znaczących dla badacza – regionalisty dokumentów archiwalnych w formie ich szczegółowych opisów, dotyczących tak zawartości jak i formy. Wybór dokonany został pod kątem potencjalnego odbiorcy, interesującego się historią Jaworza, także w kontekście dziejów Śląska Cieszyńskiego, oraz jaworzańskiej linii hrabiów Saint Genois, którzy w większości byli wystawcami i twórcami tych dokumentów, i które ich dotyczyły.

Oddając do rąk czytelnika opis ponad osiemdziesięciu archiwalnych dokumentów można wyrazić nadzieję, że dzięki nim przeniesie się w głąb minionych dziejów swej małej ojczyzny.

DOKUMENTY PERGAMINOWE

Niezaprzeczalną chlubą archiwalnej spuścizny po hrabiach Saint Genois jest zbiór dokumentów pergaminowych. Już od średniowiecza ten wyjątkowy materiał pisarski – wyprawiona zwierzęca skóra – był ze względu na swoją trwałość i wysokie koszty wykorzystywany do sporządzania dokumentów, szczególnie przez władców i suwerenów, o szczególnej wartości. Doniosłość tych dokumentów podkreślała często zawieszona u pergaminu pieczęć wystawcy.

Pomiędzy pergaminowymi archiwaliami zgromadzonymi przez hrabiów Saint Genois na szczególną uwagę, ze względu na atrakcyjną formę wykonania, zasługują dokumenty herbowe. Zabytki te spisywano począwszy od XIV w. w kancelariach europejskich monarchów. Początkowo powstawały w formie dyplomu na arkuszu pergaminu, na którym zazwyczaj umieszczano wymalowany herb, od XVII w. coraz częściej jako pergaminowa oprawna księga, ze zdobionymi kartami oraz wymalowanym herbem. Do ich sporządzania używano najlepszych materiałów pisarskich, a ich twórcami byli doświadczeni pisarze dworscy i malarze dokumentów (Briefmaler). Dzisiaj

należą do podstawowych źródeł wykorzystywanych w badaniach nad heraldyką szlachecką.

Wśród dokumentów pergaminowych Archiwum Saint Genois do najcenniejszych należą:

P 3.

Elżbieta Lukrecja, księżna cieszyńska potwierdza darowiznę pola oraz dwóch stawów położonych za lasem bilowickim w Bażanowicach, które wcześniej przyłączono do folwarku w Gułdowach, cesarskiemu radcy Maksymilianowi Pröcklowi z Procksdorfu na Bażanowicach. Cieszyn, W poniedział po Swatych Trzech Kralich 1628.

Dyplom sporządzony na arkuszu pergaminu w Cieszynie 10.01.1628, w języku czeskim, opatrzony woskową pieczęcią w miseczce na pasku.

Potwierdzenie z 1628 r. darowizny księżnej cieszyńskiej Elżbiety Lukrecji pola oraz dwóch stawów w Bażanowicach dla książęcego sekretarza i cesarskiego radcy Maksymiliana Pröckla von Procksdorfu. Jego córka Helena Sydonia (1633-1703) została w latach 60-tych XVII w. żoną Filipa barona Saint Genois (zm. 1683), od którego wywodzi się śląska linia tego rodu. W 1707 r. Bażanowie stały się własnością ich dzieci: Karola Maksymiliana i Filipa Kaspera Saint Genois. Dokument ten opatrzony został pieczęcią księżnej i jej podpisem oraz obszerną listą świadków, wśród których znajdowali się następujący przedstawiciele cieszyńskiej szlachty i urzędników: Bogusław Sedlnicki z Choltic i na Polskiej Ostrawie, marszałek ziemski księstwa Cieszyńskiego Erazm Rudzki z Rudz i na Wielopolu, Piotr Mitrowski z Nemysła, Adam Goczałkowski z Goczałkowic i na Dziegielowie, Fryderyk Bludowski z Dolnych Błędowic, na Hażlachu i Drogomyślu, starosta cieszyński Augustyn Beess z Chrostiny na Dolnej Lesznem i Górnej Suche, Wilhelm Borek z Rostropic i Wędryni, oraz sekretarz czeskiej kancelarii Andrzej Mazur.

P 7.

Franciszek III, książę lotaryński i książę cieszyński podnosi do stanu szlacheckiego Jakuba Henryka Dworzaka, nadregenta Komory Cieszyńskiej, i nadaje mu herb. Wiedeń, 30.12.1740

Dyplom w formie księgi zawierającej 6 pergaminowych arkuszy oprawnych w okładkę z białego jedwabiu, sporządzony w Wiedniu 30.12.1740 r., w języku francuskim, opatrzony woskową pieczęcią na złoto-czerwonym sznurze.

Dyplom szlachecki dla Jakuba Henryka Dworzaka, nadregenta Komory Cieszyńskiej, z malunkiem herbu, nadany w 1740 r. przez księcia cieszyńskiego Franciszka III, przyszłego cesarza i męża Marii Teresy Habsburżanki. Do stanu szlacheckiego wyniósł on Dworzaka, jako księżę lotaryński, stąd dokument ten posiada oryginalną formę pergaminowej księgi, sporządzony został w języku francuskim, zawiera podpis księcia, jego pieczęć monarszą i contrasigillum. Trafił on do hrabiowskiego Archiwum przez syna Jakuba Henryka – Franciszka Dworzaka, którego żoną była Józefa Saint Genois.

P 11.

**Drzewo genealogiczne – wywód przodków Józefa Polikarpa, Marii Anny i Teresy Kajetany baronów von Astfeld und Widrzy.
Brno, 7.04.1779**

Dokument sporządzony na arkuszu pergaminu w Brnie 7.04.1779 r., w języku niemieckim.

Namalowane z wyjątkową starannością, na dużym arkuszu pergaminu, drzewo genealogiczne, z barwnymi wyobrażeniami wielu herbów, związanej pokrewieństwem z hrabiami Saint Genois rodziny baronów von Astfeld und Widrzy z 1779 roku. Wywód przodków dotyczy trójki dzieci kanclerza morawskiego guberniom Józefa Antoniego von Astfeld (1709- przed 1784) i jego żony Teresy hrabianki Chorinskiej von Ledske: Marii Anny, Teresy Kajetany i Józefa Polikarpa (1761-1827), który był ostatnim męskim przedstawicielem tego rodu. Jest to charakterystyczny w systemie feudalnym rodowód wykazujący szesnastu herbowych przodków w czwartej generacji (czyli prapradziadów). Pergamin ten był jednym z najbardziej zniszczonych archiwaliów, który odzyskał swój dawny wygląd po żmudnych zabiegach konserwatorskich.

P 14.

**Franciszek I, cesarz austriacki, podnosi do dziedzicznego stanu hrabiowskiego Ludwika Filipa barona Saint Genois d'Anneaucourt i polepsza rodowy herb.
Wiedeń, 25.01.1827**

Dyplom w formie księgi zawierającej 12 pergaminowych arkuszy oprawnych w okładkę z czerwonego aksamitu, sporządzony w Wiedniu 25.01.1827 r., w języku niemieckim, opatrzony woskową pieczęcią majestatyczna w mosiężnej puszcze na złotym sznurze. Dyplom umieszczony został w specjalnym pudle z pojemnikiem na pieczęć z ocynkowanej blachy.

Niezwykle efektowny dyplom w formie oprawionej w czerwony aksamit księgi pergaminowej, którym w 1827 r. cesarz austriacki Franciszek I, podwyższył ze stanu baronowskiego do dziedzicznego stanu hrabiowskiego Ludwika Filipa Saint Genois d'Anneaucourt (1790-1857) i polepszył (czyli dodał nowe elementy) dotychczasowy rodowy herb. Herb ten został na jednej ze stron odmalowany z dużą precyzją przez tzw. Briefmalera (malarza dyplomów oraz herbów) i opatrzony charakterystycznym opisem (tzw. blazonowanie): *„W polu czerwonym krzyż ukośny św. Andrzeja błękitny z bordiurą srebrną, w środku i skrajach jego ramion pięć róż srebrnych. Między górnymi ramionami krzyża herb rodowy – w polu błękitnym pas złoty, na którym trzy kule błękitne w pas (żytnie bochny chleba), nad i pod nim po trzy kule srebrne w pas (pszenne bochny chleba). Nad tarczą korona hrabiowska o dziewięciu perłach (starsza), nad nią hełm turniejowy z koroną szlachecką. Z hełmu zwiesza się płaszcz aksamitny czerwony podbitym futrem srebrnym, obramowany frędzlami złotymi i podwiązany sznurami złotymi z chwastami. W klejnocie dwa skrzydła, prawe błękitne, lewe czerwone, między którymi gałązka zielona z kwiatami konwalii srebrnymi. Trzymacze: dwa lwy złote z drzewcami łapach, na których chorągwie z godłem herbowym.”* Dokument ten opatrzony został podpisem cesarza i jego majestatyczną pieczęcią z czerwonego wosku, umieszczoną w mosiężnej giloszowanej puszcze, zawieszanej na złotym sznurze.

P 15.

Karol Candida, namiestnik wielkiego magisterium zakonu szpitalników św. Jana z Jerozolimy i zakonu Rycerzy Grobu Świętego, nadaje Filipowi Alojzemu hrabiemu Saint-Genois d'Anneaucourt Złoty Krzyż Joannitów (Maltański).

Wiedeń, 25.11.1834

Dyplom sporządzony na cienkim arkuszu pergaminu w Wiedniu, 25.11.1834 r., w języku łacińskim, opatrzony ołowianą bullą na czerwonym sznurze.

P 18

Karol Candida, namiestnik wielkiego magisterium zakonu szpitalników św. Jana z Jerozolimy i zakonu Rycerzy Grobu Świętego, nadaje Maurycemu hrabiemu Saint-Genois d'Anneaucourt Złoty Krzyż Joannitów (Maltański).

Wiedeń, 29.10.1838

Dyplom sporządzony na cienkim arkuszu pergaminu w Wiedniu, 29.10.1838 r., w języku łacińskim, opatrzony ołowianą bullą na czerwonym sznurze.

W związku z pełnionymi przez członków rodu Saint Genois funkcji w Zakonie Kawalerów Maltańskich, tzw. Joannitów, zachowały się dwa dokumenty pergaminowe z 1834 i 1838 roku, w którym wielki mistrz zakonu Karol Candida nadał Filipowi Alojzemu (1790-1857) i Maurycemu (1816-1886) hrabiom Saint Genois Złoty Krzyż Joannitów (Maltański). Członkostwo w tym ekskluzywnym, dostępnym po dziś dzień jedynie dla szlachty, świeckim zakonie łączyło się z udowodnieniem nieskazitelnego szlacheckiego pochodzenia, a także z głęboką wiarą i charytatywną działalnością. Nadania te opatrzone zostały rzadkimi pieczęciami odlanymi w ołowiu, tzw. bullami.

Do najcenniejszych archiwaliów w piśmiennej spuściźnie po hrabiach Saint Genois należą dwie oprawne księgi, tzw. poszyty, w których zebranych zostało w sumie 18 dokumentów pergaminowych, liczne dokumenty papierowe oraz odpisy różnych akt z lat 1429-1787, które stanowiły potwierdzenie szlacheckiego pochodzenia i legitymowanego następstwa kolejnych generacji rodu Saint Genois. Dokumenty te charakteryzują się różnorodnością stylów pism stosowanych w kilku europejskich krajach na przestrzeni paru wieków, oraz wieloma językami, wśród których dominuje łacina, język francuski i niemiecki. Te genealogiczne dowody potwierdzające średniowieczne pochodzenie swej rodziny zebrał i polecił zszyć i oprawić w formie księgi (stąd archiwalna nazwa „poszyt”) Franciszek Józef VI hrabia Saint Genois (zm. 1816 r. w Brukseli), z belgijskiej odnogi rodu. Na ich podstawie opublikował w 1788 roku we Wiedniu drukowane dzieło z licznymi miedziorytami, zatytułowane „Inventaires des Contracts de Mariages, Testamens et Addition D’Heritages, depose a la Table du Droit du pays de la Basse-Autriche á Vienne... “. (vide sygn. 55.)

P 19.

„Inventaire des Titrem renfermes dans ces livres” [zbiór pergaminów i dokumentów genealogicznych rodziny Saint Genois d’Anneaucourt]. (1301) 1508 - 1785

Dyplomy pergaminowe (8 szt.): dotycząy Arnolda i Nicolasa Saint Genois z ok. 1580 r., wystawiony przez Nicolasa Saint Genois z 1530 r., kontrakt ślubny między Nicolasem Saint Genois a Amouberge de Fauviel z 1523 r., dyplom pergaminowy b. d., dyplom wystawiony przez Arnolda Saint Genois z 1574 r., list rycerski dla Nicolasa Saint Genois z 1600 r., dyplom dotyczący Nicolasa

Saint Genois z XVI w., dyplom dotyczący śmierci Charlesa Saint Genois de Grandbreucq z 1719 r.

Odpisy dokumentów z archiwum królewskiego w Mons, stolicy belgijskiej prowincji Hainaut (Walonia): testament Jeana Saint Genois z 1301 r., kontrakt ślubny między Nicolasem Saint Genois a Marią de Goy z 1476 r., dokument dotyczący podziału majątku dla Nicolasa Saint Genois z 1624 r., odpisy dokumentów z rejestrów prowincji i hrabstwa Hainaut dotyczące rodu Saint Genois z lat 1552-1613, rysunek epitafium Katarzyny Saint Genois z 1623 r., rysunek epitafium Arnolda Saint Genois i jego żony Agnes de Marchenelles z 1586 r., akt dotyczący urodzenia Nicolasa Saint Genois z 1693 r., list hrabiego Saint Genois do magistratu miasta Mons z 1760 r., dyplom powołujący hrabiego Saint Genois na komisarza wojennego z 1785 r., pismo Izby heraldycznej do hrabiego Saint Genois z 1785 r.

P 20.

„Stammbaum“ [„Drzewo genealogiczne”] - zbiór pergaminów i dokumentów genealogicznych rodziny Saint Genois d’Anneaucourt. 1429 - 1787

Dyplomy pergaminowe (8 szt.): dyplom pergaminowy b. d., dyplom pergaminowy wystawiony w rezydencji króla z 1619 r., dyplom pergaminowy b. d., dyplom pergaminowy b. d., dyplom pergaminowy b. d., dyplom pergaminowy „Au la causa meue et pendant” b. d., dyplom pergaminowy „Quentin François Dessesspringelles..., Lettres de recepisse Nicolas François St. Genois Comte de grand Breucq” z 1728 r., dyplom pergaminowy z pieczęcią Simona Saint Genois z 1429 r., dyplom pergaminowy b. d.,

Odpisy dokumentów z archiwum królewskiego w Mons: kontrakt ślubu Jaquesa Saint Genois z Florence de le Sauleh z 1476 r., wyciąg postanowienia parlamentu paryskiego z 1509 r., rysunek epitafium Marii de Goy z 1516 r., zapiski hrabiego Jaquesa Daras z 1629 r., odpisy kontraktów ślubnych z 1786 r., rysunek epitafium Arnolda Saint Genois z 1594 r., pisma dotyczące rodziny Saint Genois z 1642 r., pismo dotyczące Arnolda Saint Genois z 1609 r., kontrakt ślubny Jeana i François Saint Genois z 1638 r., kontrakt ślubny Nicolasa Saint Genois z François Dapignis, odpisy dokumentów z rejestrów prowincji i hrabstwa Hainaut dotyczące rodu Saint Genois z lat 1682-1784, dokumenty Rady dotyczące François Saint Genois z 1729 r., dokument dotyczący śmierci hrabiego z Grandbreucq z 1739 r., wyciągi z księgi chrztów dotyczące François Josepha Saint Genois z 1774 r., dokument magistratu Mons dotyczący Josepha Saint Genois z 1786 r., nominacja Josepha Saint Genois na kanclerza dworu w Masnay z 1786 r., schematyczne drzewo genealogiczne z 1774 r., rysunek epitafium Catherine Saint Genois z 1625 r., dokument Franciszka Waclawa Raysky’ego von Dubensko z 1735 r., odpis dokumentu z

1230 r., list do Daniela Liberoi, list do Ludwik Filipa Saint Genois w Paskowie z 1848 r., poświadczenie Rudolfa Saint Genois z 1852 r.

GENEALOGICA

21

Drzewa genealogiczne i wywody przodków rodziny Saint Genois d'Anneaucourt i rodzin spokrewnionych. (1800) -1880

s.5-6

„Genealogische Stammtabelle zum Nachweise der directen Abstammung der Carolina Gräfin de Saint Genois mit den Grafen Caretto Millesimo” Drzewo genealogiczne wykazujące w linii prostej pokrewieństwo Marii Karoliny hrabiny Saint Genois (ur. 6.04.1830 r.) z hrabią Caretto Millesimo. Dokument ten został sporządzony w 1881 r., w języku niemieckim na arkuszu papieru podklejonym szarym płótnem.

Posiada interesującą formę graficzną tzw. drzewa genealogicznego, które w tym wypadku składa się z fragmentarycznych wywodów dwóch rodzin: Saint Genois i Caretto Millesimo. Jego celem było wykazanie, iż Karolinę Saint Genois łączą związki krewniacze z włoską rodziną Caretto Millesimo. Wywód ten, opatrzony w górnym lewym rogu znaczkiem opłaty skarbowej wartości piętnastu krajcarów, posłużyć miał w postępowaniu spadkowym koniecznym do udowodnienia prawa dziedziczenia, często znacznego majątku przez jedną z linii krewnych. Zawiera on nieścistość, czy wręcz fałsz genealogiczny, wykazujący małżeństwo Karola Franciszka z Julią Laszowską, podczas gdy w rzeczywistości mężem Julii (1754-1817) był Arnold Waclaw Saint Genois (1734 - 1804). Być może zabieg ten miał na celu usankcjonowanie nieuprawnionych praw spadkowych.

s.7-8

Wywód przodków Filipa Ludwika Saint Genois (1790-1857) i jego żony Joanny Trach von Birkau (1789-1870). Sporządzony na szarym papierze z nadrukowanymi polami w roku 1824 w języku niemieckim.

Jest to typowe tzw. pedigree wykazujące szesnastu szlacheckich przodków w czterech generacjach. Filip Ludwik Saint Genois pan Jaworza, Paskowa i wielu innych miejscowości na Morawach i w Galicji zawarł 20.09.1810 r. małżeństwo z Joanną Józefą Trach von Birkau wywodzącą się ze starocieszyńskiego rodu, który posiadał wieś Kocobędz wraz z przyległościami koło Cieszyna. Dzięki temu wywodowi możemy poznać rodziców, dziadów, pradziadów i prapradziadów obu tych tzw. probantów. Między innymi dowiadujemy się o

matce Filipa Ludwika Julii Beacie von Laszowskiej i jej przodkach z rodziny von Logau, dzięki której Jaworze przeszło w ręce rodu Saint Genois. Wywód ten dowodzi także przyczyny obecności w archiwum Saint Genois sporej ilości dokumentów rodu Trach von Birkau (w zbiorze pod nazwą „Trachiana”).

s. 15-16

„Ascendance du Comte Joseph de St. Genois pour son entrée aux états du Hainaut”. Odpis wyvodu przodków Franciszka Józefa hrabiego Saint Genois (zm. 1816 r. w Brukseli) w państwie Hainaut w Belgii. Sporządzony został w Wiedniu 27.04.1832 r. w języku francuskim na dużym arkuszu brystolu w opatrzonym skarbowym stemplem wysokości 30 krajcarów.

Jest to uwierzytelniony odpis dokumentu wystawionego w belgijskim Mons 2.12.1775 r. Drzewo to wykazuje 14 generacji przodków Franciszka Józefa Saint Genois od protoplasty rodu Jana I, żyjącego około 1280 r., a także przodków w linii żeńskiej. W ramce, po prawej stronie dokumentu, umieszczony został narracyjny opis historii rodu Saint Genois.

23

Korespondencja dotycząca genealogii rodu pomiędzy hrabiami Saint Genois z Jaworza a Margaretą Saint Genois z Niderlandów. 1653 - 1797

s. 15-16

Historia rodu Saint Genois od 1395 r. to dokument sporządzony na arkuszu papieru w końcu XVIII w., w języku niemieckim i podpisany przez Józefa i Filipa hrabiów Saint Genois.

Wyjaśnia on dzieje rodu od jego początków w francuskiej prowincji Artois i w Niderlandach. Niezwykle interesująca jest relacja o przejściu przedstawicieli rodu do Księstwa Cieszyńskiego i zakorzenieniu się w nim dzięki małżeństwu Filipa Saint Genois (zm. 1683) z Heleną Sydonią (1633-1703), córką sekretarza księżnej cieszyńskiej Elżbiety Lukrecji, Maksymiliana Pröckla von Procksdorfa. Dokument ten, jak można przypuszczać ze względu na notatki rachunkowe sporządzone ołówkiem, oraz szkic głowy ptaka, był jedynie brudnopisem.

s. 97-100

„Monsieur et Cher cousin”. Zawiadomienie o ślubie Franciszka Józefa hrabiego Saint Genois (zm. 1816 r. w Brukseli) z Marią Anną hrabianką de Morzin (zm. 1821 r. w Grand-Breucq) zawartym w Tournay 27.03.1789 r. Sporządzone zostało na arkuszu papieru z wydrukowanym tekstem zaproszenia w 1789 r. w języku francuskim.

Zaproszenie to podpisane przez matkę Franciszka Józefa wysłane było do barona Saint Genois w Cieszynie. Na wolnych stronach zaproszenia znajduje się brudnopis, odpowiedzi z gratulacjami. Zaproszenie to oraz korespondencja stanowią dowód na ożywione rodzinne kontakty pomiędzy niderlandzką a śląską gałęzią rodu Saint Genois po prawie stu pięćdziesięciu latach od ich rozdzielenia.

24

Rachunki Karla Saint Genois, syna Georga Traugutta Saint Genois i Leopoldyny Sydonii Cselesty. 1796, 1798, 1800 (1807)

s. 1-88

„Anno 1796”. Księga wydatków Karola Saint Genois i jego matki Leopoldyny z domu Cselesta, żony Jerzego Traugutta Saint Genois. Sporządzona została w 1796 r., w języku niemieckim, jako 88-stronicowy poszyt, oprawny w tzw. półskórek z okładką różowego, marmurkowego papieru.

Prowadzone były w niej chronologicznie od stycznia do grudnia 1796 r. zestawienia wydatków domowych ukazujące zakupy różnych artykułów, wydatki na usługi i służbę oraz szczegółowe ich rozliczenie w odpowiednich rubrykach. Na końcu poszytu znalazł się opis obrzędów związanych z żałobą w szlacheckim środowisku, zatytułowany „Trauer ordnung” oraz spis obligacji należnych Leopoldynie Saint Genois po śmierci jej brata Karola barona Cselesty. Poszyt ten, jego staranna forma zewnętrzna jak i skrupulatnie prowadzone rachunki, zaświadczają z jednej strony o wadze jaką szlachta przywiązywała do prowadzenia swej gospodarki finansowej, z drugiej natomiast stanowią niezwykłą ilustrację jej powszedniego codziennego życia i obyczajów.

25

Dokumenty osobiste i genealogiczne Raimundy Saint Genois (1733 - 1814). 1812-1816

s. 19-30

„Gerichtliches Inventarium”. Odpis sądowego inwentarza majątku po zmarłej Rajmundzie Saint Genois (1733-1814). Jest to uwierzytelniony 12.07.1814 r. odpis dokumentu datowanego w Pradze w dniach 17 i 18.05.1814 r. Sporządzony na sześciu kartach opatrzonym skarbowym stemplem wysokości 40 krajcarów w języku niemieckim.

Rajmunda Saint Genois była siostrą właściciela Jaworza Arnolda Wacława (1734-1804), zmarła ona 29.04.1814 r. w Pradze jako dama kapituły fundacji

dla szlachcianek, tzw. Stifts-Dame. Inwentarz ten wymienia cały ruchomy majątek zmarłej, m.in. zasoby pieniężne, biżuterię, książki, bieliznę pościelową, stołową i osobistą, ubrania, wyposażenie czterech pokoi, a także porcelanę, naczynia kuchenne, szkło, sztucze itp. Przegląd spisanych przedmiotów daje nam wgląd w osobiste życie, zwyczaje i jakość egzystencji zamożnej szlachcianki na przełomie XVIII i XIX wieku.

s. 261-262

„Genealogische Tabelle”. Tablica genealogiczna potomków Filipa Saint Genois (zm. 1683 r.). Dokument sporządzony na karcie papieru około 1825 r. w języku niemieckim.

Drzewo genealogiczne ukazuje wszystkich potomków (descendentów), założyciela śląskiej gałęzi rodu Saint Genois - Filipa i jego żony Heleny (1633-1703), córki sekretarza księżnej cieszyńskiej Elżbiety Lukrecji, Maksymiliana Pröckla von Procksdorfa. Wykaz ten obejmuje pięć generacji rodu Saint Genois, i ukazuje stopnie pokrewieństw między męskimi i żeńskimi przedstawicielami rodu (m.in. z baronami Beess von Chrostin, Wilczkami, Cselestami, Goczałkowskimi, Dworzakami i Trachami).

28

Dokumenty osobiste i majątkowe, korespondencja Philipa Ludwiga Saint Genois (1790 - 1857).

1682 - 1855

s. 427- 430

Dyplom nadania Filipowi Ludwikowi Saint Genois (1790-1857) tytułu rzeczywistego tajnego radcy przez cesarza Franciszka Józefa I. Sporządzony na arkuszu papieru z drukowanym nagłówkiem w języku niemieckim w Wiedniu 10.03.1839 r. i opatrzony zachowaną w bardzo dobrym stanie wielką majestatyczną pieczęcią opłatkową cesarza.

Dyplom ten był złożony w formie koperty, opieczętowany lakową pieczęcią i zaopatrzony w adres do odbiorcy. Tytuł rzeczywistego radcy dla Filipa Ludwika Saint Genois, który już posiadał wysoki dworski urząd podkomorzego, był kawalerem austriackiego orderu Leopolda, tokańskiego orderu św. Stefana, papieskiego orderu Chrystusa oraz krzyża suwerennego zakonu Joannitów, stanowił ukoronowanie jego dworskiej kariery.

s. 561-564

Gazeta „Wiener Zeitung” nr 84 z 11.04.1827 r., o wyniesieniu Filipa Ludwika barona Saint Genois (1790-1857) do stanu hrabiowskiego. Druk na arkuszu papieru w języku niemieckim.

Na pierwszym miejscu została zamieszczona notatka informująca o tym, iż cesarz nadał austriacki tytuł hrabiowski baronowi Filipowi Ludwikowi Saint Genois d'Anneaucourt, i jego potomkom, pochodzącemu ze starej szlacheckiej rodziny, za jego osobistą służbę i zasługi dla państwa. „Wiener Zeitung” był urzędową cesarską gazetą informującą oficjalnie o najważniejszych wydarzeniach w austriackim państwie i na świecie.

29

Dokumenty osobiste i majątkowe Moritza Saint Genois (1816 - 1886) i jego żony Gabrieli Stolberg von Stolberg (1827 - 1904). 1824 - 1886

s. 111-114

Umowa przedślubna Maurycego hrabiego Saint Genois (1816-1886) i Luizy hrabiny Wallis (1821-1843). Dokument sporządzony na arkuszu papieru w Wiedniu 17.01.1842 r., w języku niemieckim i opatrzony lakowymi odciskami pieczęci młodych małżonków, członków ich rodzin oraz świadków.

Małżeństwa zawierane pomiędzy przedstawicielami arystokratycznych rodzin, dysponującymi dużym majątkiem osobistym, zabezpieczane były od strony materialnej zawarciem umowy ślubnej, tzw. intercyzy. Określała ona przede wszystkim wysokość posagu jaki wносиła panna młoda oraz sposób zabezpieczenia jej godziwej egzystencji przez pana młodego. O doniosłości małżeństwa Maurycego i Luizy, zawartego 20.04.1842 r., oraz umowy przedślubnej świadczy obszerna lista świadków złożona z wysokiej austriackiej arystokracji. Niezwykle cennym źródłem heraldycznym oraz sfragistycznym są zachowane w bardzo dobrym stanie odciski ich pieczęci.

s. 129-132

Umowa przedślubna Maurycego hrabiego Saint Genois (1816-1886) i Gabrieli hrabiny Stolberg von Stolberg (1827-1904). Dokument sporządzony na arkuszu papieru w Wiedniu 21.03.1846 r. w języku niemieckim i opatrzony wieloma lakowymi odciskami pieczęci młodych małżonków, członków ich rodzin oraz świadków.

Pierwsza żona Maurycego Saint Genois Luiza von Wallis zmarła w Wiedniu, dnia 5.02.1843 r., po niecałym roku małżeństwa i niedługo po urodzenia jedyne go syna Filipa Ernesta (ur. 16.01.1843 r.). Trzy lata potem, 14.04.1846 r. w Opawie, Maurycy pojął za żonę Gabrielę, i podobnie jak w przypadku pierwszego małżeństwa sporządzony został akt intercyzy.

s. 207-214

Gazeta „Fremden-Blatt” nr 178 z 29.06.1886 r. z zawiadomieniem o śmierci Maurycego Saint Genois (1816-1886). Druk na arkuszach papieru w języku niemieckim. Maurycy Saint Genois zmarł w Baden pod Wiedniem 12.06.1886 r. w wieku siedemdziesięciu lat. Poczytna wiedeńska gazeta zamieściła jego obszerny życiorys, jako osoby znanej i cenionej w wysokich kręgach stolicy austriackiej monarchii.

30

**Dokumenty osobiste i korespondencja Philipa Ernsta Saint Genois (1843-1916).
1878-1885**

s. 3-6

Upoważnienie Ministerstwa domu cesarskiego i spraw zagranicznych dla Filipa Ernsta Saint Genois (1843-1916), jako sekretarza legacji, do przewozu korespondencji dyplomatycznej z Francji do Londynu. Dokument sporządzony na arkuszu papieru z urzędowym nadrukiem w Wiedniu 31.05.1878 r. w języku niemieckim zaopatrzonego wyciśniętą w papierze pieczęcią z dwugłowym orłem austriackim.

Filip Ernest Saint Genois, wzorem wielu austriackich arystokratów, był zatrudniony w służbie dyplomatycznej, jako sekretarz austro-węgierskiej ambasady w Hiszpanii. Było to jedno z niewielu „godnych” zajęć (oprócz kariery dworskiej, wojskowej, duchownej i urzędniczej) dostępnych dla szlachcica. Dokument ten wystawiony w imieniu cesarza przez ministra spraw zagranicznych był rodzajem paszportu zapewniającego Filipowi Ernestowi dyplomatyczny immunitet. Widnieje na nim także francuska wiza dyplomatyczna sporządzona przez ambasadę tego kraju w Wiedniu.

s. 7-10

Nadanie tytułu cesarsko - królewskiego honorowego sekretarza legacji przez Ministerstwo domu cesarskiego i spraw zagranicznych dla Filipa Ernsta Saint Genois (1843-1916). Dokument sporządzony na arkuszu papieru in folio z urzędowym nadrukiem w Bad Ischl 6.08.1879 r. w języku niemieckim, zaopatrzonego w pieczęć opłatkową.

Dokument ten wystawiony został przez ministra spraw zagranicznych Austro-węgier Andrassy’ego, który podniósł Filipa Ernsta w hierarchii dyplomatycznej na wyższe stanowisko honorowego sekretarza austriackiej ambasady w Londynie. Zapewniło to hrabiemu Saint Genois, oprócz już posiadanych wielu tytułów i majątku, wysoką pozycję i prestiż społeczny.

s. 21-24

Odpis świadectwa ślubu Filipa Ernesta Saint Genois (1843-1916) z Julią Euzebią Moros y Luna - Ramirez de Arellano (1859-1896). Dokument sporządzony na arkuszu papieru in folio w Madrycie 6.06.1879 r., w języku hiszpańskim.

Filip Ernest poznał swą przyszłą małżonkę zapewne podczas swej służby dyplomatycznej. Dzięki egzotycznemu ślubowi z Hiszpanką do rodzowego archiwum hrabiów Saint Genois dostały się cenne dokumenty związane z historią rodu hiszpańskich grandów de Baldosera, z którymi Julia Euzebia była spokrewniona.

31

Dokumenty osobiste i korespondencja Juliusza Saint Genois (1887-1961). 1882-1916

s. 35-38

Nadanie Filipowi Ernestowi Saint Genois (1843-1916) stopnia rotmistrza obrony krajowej drugiej klasy. Dokument sporządzony na arkuszu papieru in folio z urzędowym nadrukiem w Wiedniu 28.04.1882 r. w języku niemieckim, zaopatrzonego wyciśniętą w papierze pieczęcią z dwugłowym orłem austriackim oraz w pieczęć opłatkową.

Do obowiązków, wpisanych wręcz w charakter stanu szlacheckiego, należała służba wojskowa, która była historyczną kontynuacją powinności rycerskich względem suwerena. Honorową więc sprawą wśród austriackiej arystokracji było odbycie służby wojskowej na oficerskim stanowisku, najlepiej w prestiżowych formacjach kawaleryjskich. Tak też było w przypadku Filipa Ernesta który w wieku 39 lat otrzymał stopień rotmistrza drugiej klasy galicyjskiego pułku ułanów obrony krajowej nr 8 w rezerwie.

32

Korespondencja kondolencyjna do Juliusza Saint Genois (1887-1961) po śmierci jego ojca Filipa Ernesta Saint Genois (1843-1916). 1916

s. 23-28

List kondolencyjny do Juliusza Saint Genois (1887-1961) od pracowników zarządu dóbr w Jaworzu. Dokument sporządzony na arkuszu papieru in folio oraz zaadresowana koperta w Jaworzu 27.06.1916 r., w języku niemieckim.

Po śmierci Filipa Ernesta Saint Genois w Bielsku 26.06.1916 r., który po sprzedaży Jaworza hrabiemu Henrykowi Larisch-Mönnichowi w 1906 r.,

mieszkał jeszcze w jaworzańskim pałacu, na ręce jego syna Juliusza wpłynęło szereg telegramów, listów i kondolencyjnych wizytówek. Jeden z listów pochodził od pracowników zarządu dóbr w Jaworzu, wśród których podpisali się noszący charakterystyczne, miejscowe nazwiska, takie jak: Krehut, Binko, Hanzlik, Jaworski, Boziewicz, Wieczorek czy Polok. Przejawiło się tym samym przywiązanie Jaworzan do dawnych właścicieli.

s. 249-250

Gazeta „Neue Freie Presse” nr 18628 z 2.07.1916 r. z zawiadomieniem o śmierci Filipa Ernesta Saint Genois (1843-1916). Druk na arkuszach papieru w języku niemieckim. Filip Ernest zmarł w Bielsku 26.06.1916 r.

Popularny wiedeński dziennik „Neue Freie Presse” zamieścił krótkie zawiadomienie o jego śmierci, adresowane szczególnie do wiedeńskiego towarzystwa.

s. 251-260

Gazeta „Silesia” nr 174 z 2.07.1916 r. Z zawiadomieniem o śmierci Filipa Ernesta Saint Genois. Druk na arkuszach papieru w języku niemieckim. Filip Ernest zmarł w Bielsku 26.06.1916 r.

Popularna na Śląsku Cieszyńskim niemieckojęzyczna gazeta „Silesia” zamieściła na str. 3 zawiadomienie o jego śmierci, wraz z listą jego tytułów i odznaczeń oraz wymienieniem wszystkich jego dzieci.

33

Dokumenty osobowe i majątkowe dotyczące różnych członków rodu Saint Genois (Maksymiliana Adama, Jana, Arnolda, Jerzego Kaspra, Anny, Rudolfa).

1717-1843

s. 1-8

Umowa ślubna między Maksymilianem Adamem Józefem Saint Genois (1693-1769) i Joanną Konstancją von Wipplar (1694 – zm. ok. 1750). Dokument sporządzony na czterech zszytych kartach opatrzonych lakowymi odciskami czterech pieczęci, w Martinowie 14.06.1717 r., w języku czeskim.

Maksymilian Adam Józef baron Saint Genois właściciel Bażanowic, Domasławic, Ropicy, Trzyńca i Błogocic zmarł 29.06.1717 r. związek małżeński z Joanną Konstancją, córką Mikołaja Piotra Wilhelma von Wipplara i Anny Konstancji z domu von Kitzler von Greifenfels. Jako, że była ona przedstawicielką starej cieszyńskiej szlacheckiej rodziny Wipplarów z Uschitz, Saint Genois coraz bardziej wchodzili w struktury miejscowej szlachty

ugruntowując tym samym swoją pozycję i znaczenie w lokalnej strukturze społecznej.

s. 39-46

Odpis genealogicznego wywodu przodków z 21.02.1792 r. Julii Beaty Saint Genois z domu Laszowskiej (1754-1817). Dokument sporządzony na czterech zszytych kartach opatrzonych pieczęcią opłatkową w Cieszynie 15.02.1794 r., w języku niemieckim.

Małżeństwo Arnolda Waclawa Saint Genois (1734-1804) z Julią Beatą Laszowską zawarte 18.06.1787 r. umożliwiło rodzinie Saint Genois nie tylko wejście w posiadanie dóbr Jaworzańskich, lecz także innych składników majątkowych dziedziczonych przez Laszowskich po swoich przodkach. Julia Beata była ostatnią przedstawicielką polskiej rodziny Laszowskich, pieczętujących się herbem Nałęcz, która osiedliła się na Śląsku w XVI wieku. Od tego czasu Laszowscy weszli w związki krewniacze z rodami von Kardinal, von Zierowskich i Logau von Altendorf, po których nabyli prawo dziedziczenia. W dokumencie tym Arnold Waclaw Saint Genois wykazuje wszystkich potomków Maksymiliana Sydonii von Kardinal, wśród których znalazła się jego żona Julia Beata, by dowieść jej praw spadkowych. Dokument ten wymienia rodziny Marklowskich von Pernstein, von Kalisch, von Radotzki, von Rusecki i von Laszowski.

s. 55-56

Dyplom cesarza Ferdynanda I, w którym nadaje Rudolfowi hrabiemu Saint Genois patent na stopień pułkownika w pułku piechoty nr 12. Dokument sporządzony na arkuszu papieru z urzędowym nadrukiem w Schönbrunn 7.07.1843 r., w języku niemieckim zaopatrzony w pieczęć opłatkową.

Wojskowa, oficerska kariera była jednym z wielu przywilejów szlachty i akceptowanym przez nią zawodem, często ratującym zadłużonych, czy wręcz pozbawionych majątków szlachciców. Służba wojskowa mieściła się także w kanonie rycerza-szlachcica, świadczącego swe usługi panu lennemu i stojącemu w obronie panującej dynastii i kraju. Tak też było w przypadku Rudolfa (ur.1790 w Pradze) ostatniego męskiego przedstawiciela belgijskiej linii hrabiów Saint Genois. Był on synem Franciaszka Józefa VI. hrabiego Saint Genois (ur.1816 r. w Brukseli) i Marii Anny (ur. 1821) z domu von Morzin. Przenieśli się oni z Belgii do Pragi, gdzie Rudolf pełnił służbę wojskową i w 1843 r. został pułkownikiem w pułku piechoty arcyksięcia Wilhelma nr. 12. Warto zaznaczyć, że belgijska i śląska linia rodu Saint Genois utrzymywała ze sobą bliskie związki, pomimo że wspólnym przodkiem Rudolfa z belgijskiej oraz Filipa Ernesta ze śląskiej linii Saint Genois, był ich przodek w dziewiątym pokoleniu - Mikołaj III. baron Saint Genois, żyjący w drugiej połowie XVI wieku.

34

Klepsydry pogrzebowe różnych członków rodu Saint Genois. 1814 - 1857

7-8

Klepsydra Julii Beaty baronowej Saint Genois z domu Laszowskiej (1754-1817) zmarłej (16.12.1817 r.) w Cieszynie. Druk na karcie papieru w języku niemieckim (najprawdopodobniej pochodzący z cieszyńskiej drukarni Karola Prochaski).

Obyczaj wysyłania zawiadomień o śmierci bliskich osób wśród szlachty był bardzo stary. Wymagał on, by zmarłą osobę żegnała najbliższa rodzina, krewni i sąsiedzi. Niejednokrotnie oczekiwano z pochówkiem zmarłego na przyjazd rodziny i okolicznej szlachty przez dłuższy okres czasu. Od początku XIX wieku pisemne zawiadomienia zaczęto zastępować drukowanymi klepsydrami tzw. „parte”, które wysyłano najbliższym i wywieszano w publicznych miejscach. Po upowszechnieniu się prasy, także na jej łamach publikowano anonse o śmierci przedstawicieli szlacheckich rodów.

s. 17-18

Klepsydra Filipa Ludwika hrabiego Saint Genois (1790-1857) zmarłego w Baden pod Wiedniem. Druk na karcie papieru w języku niemieckim.

Filip Ludwik był wybitny przedstawicielem rodu Saint Genois, który w znaczący sposób pomnożył rodzinny majątek oraz przyczynił się w wyniesieniu rodziny do stanu hrabiowskiego. Pogrzeb tak znaczącej w środowisku arystokratycznym osoby stawał się powodem zjazdu całej rodziny i licznych przedstawicieli arystokracji. W środowisku tym klepsydry posiadały specyficzny schemat, gdzie w pierwszym rzędzie osierocone przez zmarłego osoby z wymienieniem swoich tytułów i stopnia pokrewieństwa zawiadaniały o śmierci najbliższej osoby, informując o jej przyczynach, miejscu i czasie, oraz o czasie i miejscu żałobnego nabożeństwa i pochówku.

36

„Laszoviana” - dokumenty osobiste i majątkowe członków rodu Laszowskich z Laszowa herbu Nałęcz. 1512-1794

s. 1-2

Notatki genealogiczne Władysława Laszowskiego dotyczące jego przodków. Dokument sporządzony na arkuszu papieru w XVIII wieku w języku polskim.

Dla historii Jaworza nadzwyczaj cenne są informacje dotyczące rodu Laszowskich z Laszowa herbu Nałęcz, tym bardziej że zostały sporządzone osobiście przez przedstawiciela tej rodziny Władysława Laszowskiego.

s. 13-16

Wywód przodków braci Władysława, Jana i Henryka Laszowskich z Laszowa herbu Nałęcz. Dokument sporządzony na arkuszu papieru in folio w 1696 r., w języku niemieckim.

W dokumencie tym został na pierwszej karcie sporządzony schematyczny wywód przodków, a na drugiej, w formie opisowej, zestawienie członków poszczególnych rodów, żyjących od początku XVI po koniec wieku XVII. Dokument ten pozwala na prześledzenie polskich i śląskich koligacji rodu Laszowskich.

s. 71-80

Kontrakt ślubny pomiędzy Jerzym Ludwikiem Laszowskim (1718-1787) a Bogumiłą Ludmiłą Logau von Altendorf (1727-1792). Dokument sporządzony na pięciu zszytych kartach w Trzycieży 28.05.1747 r., w języku niemieckim i opatrzony lakowymi odciskami pieczęci.

Dla historii Jaworza niezwykle ważny jest okres, gdy w 1752 r. właścicielem wsi został Jerzy Ludwik Laszowski. Jeszcze przed kupnem dóbr jaworzańskich zawarł w 1747 r. związek małżeński z Bogumiłą Ludmiłą, przedstawicielką starej śląskiej rodziny Logau von Altendorf. Pod dokumentem znajdują się odciski pieczęci oraz autografy młodej pary.

37

„Dworzakiana” - dokumenty genealogiczne, osobowe i majątkowe rodziny von Dworzak, m.in. Josephy von Dworzak, urodzonej Saint Genois. 1741 - 1839

s. 165-168

Dyplom Franciszka III Lotaryńskiego, księcia cieszyńskiego, w którym mianuje Jakuba Henryka von Dworzaka na stanowisko nadregenta Komory Cieszyńskiej. Dokument sporządzony na arkuszu papieru in folio w Wiedniu 7.06.1741 r. w języku niemieckim i opatrzony pieczęcią opłatkową.

Poprzez małżeństwo Józefy Saint Genois zawarte około 1803 r. z Franciszkiem von Dworzakiem (ur. 1764) nawiązały się między tymi rodzinami ścisłe kontakty. Franciszek był synem Jakuba Henryka (1704-1773), który w strukturze Komory Cieszyńskiej piął się po coraz wyższych szczeblach administracji zajmując wysokie stanowiska. W 1740 r. został wyniesiony przez właściciela dóbr cieszyńskich, księcia Franciszka III Lotaryńskiego do stanu

rycerskiego, a w roku następnym został nadregentem dóbr kameralnych. Dyplom ten został opatrzony autografem księcia, męża Marii Teresy i późniejszego cesarza.

s. 185-188

Maria Krystyna arcyksiężniczka austriacka, księżna cieszyńska i Albert Sasko - Cieszyński przenoszą w stan spoczynku Jakuba Henryka Dworzaka (1704-1773) po 28 latach służby i ukończonych 65 latach życia. Dyplom sporządzony na arkuszu papieru in folio w Bratysławie 24.05.1769 r., w języku niemieckim i opatrzony pieczęcią opłatkową.

Jakub Henryk von Dworzak całym swym życiem wiernie służył cieszyńskim książętom: Franciszkowi III Lotaryńskiemu, mężowi Marii Teresy i cesarzowi, oraz jego następcom – cesarskiej córce Marii Krystynie i jej mężowi Albertowi Sasko – Cieszyńskiemu. Po dwudziestu ośmiu latach wiernej służby i ukończeniu 65 lat życia został przeniesiony przez nich w stan spoczynku i zabezpieczony finansowo. Dyplom ten podpisany został osobiście przez parę książęcą - są to rzadkie i wyjątkowe autografy. Jakub Henryk zmarł 2.11.1773 r. i został pochowany w kościele parafialnym w Puńcowie koło Cieszyna, gdzie po dziś dzień znajduje się jego epitafium z rodowym herbem.

s. 199-200

Notatka Amalii von Dworzak (ur. 1804) o jej pradziadku Filipie Jerzym Kasprze Saint Genois oraz dziadku Jerzym Bogumile. Dokument sporządzony na arkuszu papieru przez Amalię von Dworzak w języku niemieckim.

Na początku XIX wieku Amalia, córka Franciszka von Dworzaka i Józefy z domu Saint Genois spisała niewielką notatkę dotyczącą jej przodków ze strony matki: pradziada Filipa Jerzego Kaspra (zm. 1794) i dziada Jerzego Bogumiła (Traugotta). Zaznaczyła, iż wyjątkowo nie posiada ich portretów, co świadczyć może o powszechnym wśród cieszyńskiej szlachty zwyczaju sporządzania konterfektów.

s. 201-202

Akwarela z łacińską inskrypcją dotyczącą Jana von Dworzaka cieszyńskiego ucznia w 1777 r. Sporządzona została na niewielkim arkuszu papieru w Cieszynie w 1777 r. w języku łacińskim.

Wśród tzw. Variów zachowanych w Archiwum Saint Genois znalazła się niewielka akwarelka z łacińską inskrypcją odnosząca się do Jana Dworzaka, ucznia Cieszyńskiego Gimnazjum Katolickiego, przedstawiająca tablicę z okolicznościową inskrypcją, pod którą znajduje się alegoria Nauki, symbolizowana przez kobiecą postać trzymającą cyrkiel i ekierkę.

45

„Trachiana IV” – dokumenty osobiste, majątkowe i korespondencja dotycząca rodu Trach von Birkau z Kocobędza. 1791-1846

s. 125-126

Drzewo genealogiczne – wywód przodków Joanny Józefy hrabiny Saint Genois z domu baronówny Trach von Birkau (1789-1870). Dokument sporządzony na arkuszu papieru w formie schematycznego drzewa genealogicznego w Wiedniu 8.07.1827 r., w języku niemieckim.

Rodzina Trach von Birkau należała do jednej z najznamienitszych w księstwie cieszyńskim. Od 1771 r. posiadała majątek Kocobędz pod Cieszynem wraz z przyległościami: Kocurowicami i Koniakowem. Dnia 20.09.1810 r. Joanna Józefa zawarła związek małżeński z Filipem Ludwikiem hrabią Saint Genois (1790-1857). W 1823 r. starała się ona o nadanie wysoko cenionego na wiedeńskim dworze Orderu Damy Krzyża Gwiazdzystego (Sternkruzordensdame) i wtedy został też wykonany oryginał wyvodu jej przodków. Tylko bowiem szlachcianki wykazujące się do czwartego pokolenia przodkami o nieskazitelnym pochodzeniu szlacheckim, mogły liczyć na udzielenie im tego wysokiego wyróżnienia. W 1827 r. sporządzona została uwierzytelniona kopia tego dokumentu, gdy jej mąż Filip Ludwik starał się u cesarza o nadanie mu i jego potomkom tytułu hrabiowskiego.

47

„Trachiana VI” – dokumenty osobiste, majątkowe i korespondencja dotycząca Zygmunta Tracha von Birkau z Kocobędza (sprawy wojskowe). 1806 - 1857

s. 117-120

Franciszek Józef I, cesarz austriacki, nadaje Order wojskowy Elżbiety Teresy trzeciej klasy Rudolfowi hrabiemu Saint-Genois d’Anneaucourt (ur. 1790). Dyplom sporządzony na arkuszu papieru in folio z urzędowym nadrukiem w Wiedniu 24.03.1857 r., w języku niemieckim, opatrzony wyciskana cesarską pieczęcią i pieczęcią opłatkową.

Dyplomem tym wystawionym przez Główny Sztab Armii w imieniu cesarza Rudolf Saint Genois otrzymał Order Elżbiety Teresy III. Klasy. Znalazł się tym samym w gronie 21 oficerów i pułkowników – bo tylko tyle osób w jednym czasie mogło posiadać to odznaczenie. Order Elżbiety Teresy otrzymał za 30 lat wiernej wojskowej służby i pobierał związaną z nim rentę pieniężną w wysokości 700 guldenów. Order w formie gwiazdy z austriacką koroną i inicjałami ECM noszony był na trójkątnej czarnej wstążce na lewej piersi.

48

„Trachiana VII” – dokumenty osobiste, majątkowe i korespondencja dotycząca Vincenza Tracha von Birkau z Kocobędza. 1800 - 1839

s. 61-64

Kopia drzewa genealogicznego przodków Józefa barona von Beessa z 30.10.1790 r., z malowanymi herbami prapradziadów. Dokument sporządzony na arkuszu papieru opatrzonym stemplami opłaty skarbowej w wysokości 15 krajcarów, w formie drzewa genealogicznego z malowanymi tarczami herbowymi, w Wiedniu 12.04.1816 r. w języku niemieckim.

Drzewo genealogiczne ascendentów – czyli wywód przodków – dotyczy Józefa barona Beessa von Chrostin, którego matką była Helena Sydonia z domu Saint Genois (zm. 1798), córka Maksymiliana (zm.1743) i Józefy Sydonii z domu Beess von Chrostin. Na podstawie tego drzewa genealogicznego zobrazować można, charakterystyczne dla arystokracji związki małżeńskie pomiędzy bliskimi krewnymi. Prowadziły one do tzw. ubytku pokoleń, a w konsekwencji do dziedziczenia tych samych genów, co mogło prowadzić do powstawania anomalii genetycznych. W tym wypadku dziadkiem Józefa von Beessa, ze strony ojca był Karol Beess, a jego siostra Józefa Saint Genois z domu von Beess była babką ze strony matki. Na dodatek matką Maksymiliana Saint Genois była Helena von Beess – rodzona ciotka jego żony, wyżej wspomnianej Józefy. Były to częste sytuacje, nie tylko wśród cieszyńskiej szlachty, mające m.in. ochronić ich majątki przed rozproszeniem, a rodzinę przed pauperyzacją.

s. 65-68

Kopia drzewa genealogicznego przodków Karola barona von Cselesty z 24.05.1774 r., z malowanymi herbami prapradziadów. Dokument sporządzony na arkuszu papieru opatrzonym stemplami opłaty skarbowej w wysokości 15 krajcarów, w formie drzewa genealogicznego z malowanymi tarczami herbowymi, w Wiedniu 12.04.1816 r., w języku niemieckim.

Kolejny wywód przodków z malowanymi herbami dotyczy marszałka ziemskiego Karola Cselesty z Cselestina, którego siostrą była Leopoldyna Sydonia Saint Genois. Wykonywanie podobnych drzew genealogicznych, miało na celu wykazanie związków krewniaczych m.in. przy postępowaniach spadkowych.

s. 91-94

Plany parteru i piętra zamku baronów von Trach w Kocobędzu. Dokument sporządzony na arkuszu papieru w formie kolorowanego rysunku na początku XIX w. w języku niemieckim.

Do wyjątkowych archiwaliów w spuściźnie po hrabiach Saint Genois należy plan pałacu w Kocobędzu koło Cieszyna, należącym od 1771 r. do baronów Trach von Birkau. Przedstawia on parter i piętro pałacu z opisem funkcji poszczególnych pomieszczeń, gdzie wśród trzynastu mieszkalnych pokoi znaleźć można kaplicę domową, kancelarię zarządu dóbr, kuchnię, spiżarnię i ubikację na parterze oraz owalną salę jadalną, garderoby i toalety na piętrze. Jest to typowy przykład rozkładu XVIII-wiecznej szlacheckiej rezydencji, w której funkcje pomieszczeń zaczęły się różnicować ze względu na przeznaczenie. Wiele takich siedzib szlacheckich powstało w Księstwie Cieszyńskim w czasach prosperity po wojnach z Turcją w XVII w.

54

„Libros de la Nobleza de España; Certificacion de las armas y blasones de Solares y casas de Baldosera”.

(1636) 1759, s. 1-211

Małżonka Filipa Ernesta hrabiego Saint Genois, Julia Euzebia Moros y Luna - Ramirez (1859-1896), przekazała do rodzinnego Archiwum rękopiśmienną księgę - poszyt z informacjami dotyczącymi herbu i genealogii jej przodków z szlacheckiego hiszpańskiego rodu Solares de Tejada y Baldosera (Valdeosera). Jest on oprawny w skórkową oprawę z połączonym ornamentem, a jego strona tytułowa ukazuje herb rodu Tejada y Cabenzones. Treść poszytu w języku hiszpańskim dotyczy licznych przywilejów hiszpańskich władców, które ta jedna z najstarszych hiszpańskich rodzin szlacheckich (hidalgo) otrzymała już w 844 r. i korzysta z nich po dzień dzisiejszy. Odpisy i potwierdzenia obejmują opisy herbów i sentencji rodowych, wywody genealogiczne różnych członków trzynastu gałęzi rodu, w szczególności Saenz de Cabezon y Sanchez, opisy posiadłości położonych w regionie Rioja wraz ze wsią Valdeosera. Dokument ten poszerza zawartość Archiwum Saint Genois o zagadnienia historyczne i kulturowe dotyczące specyfiki zachodnich rubieży Europy.

55

Joseph Comte Saint-Genois, Amusements Généalogiques du Comte Joseph de Saint-Genois. Inventaires des Contracts de Mariages, Testamens et Adition D’Heritages, déposés a la Table du Droit du pays de la Basse-Autriche à Vienne. Recueil des preuves reçues aux chapitres de prague et

de Vienne relevé des preuves capitrales présentées à la chancellerie du Conceil de Bohême a Vienne et extraits pris dans plusieurs chapitres a'Allemagne, et de Pays Bas autrichiens et Francis. Suivis d'un dictionnaire chronologique et historique des noms repris dans l'inventaire. Par le comte Joseph de Saint-Genois de Grandbreucq et d'Ecanaffle, baron du St. Empire, ci-devant député de la noblesse des etat de Hainaut, ainé et chef de SA Maison, pair de Mortagne, seigneur de Grandbreucq, ecanaffle, Frasnés, Buisenal, Dergneaux, Hubermont, clerieu, Fatrissart, Petit-Hollay, du Chastellet, Foresteau, St. Thieri, grand-Wault, Haute-Boucherie &. &, Vienne, de l'Imprimerie de Mr. Gay. M. DCC. LXXXVIII. Wiedeń, 1788, s. 1-94

W 1788 r. w Wiedniu Franciszek Józef VI hrabia Saint Genois (zm. 1816 r. w Brukseli), przedstawiciel niderlandzkiej linii rodu opublikował zebrane przez siebie najstarsze, bo od czasów średniowiecza, dokumenty genealogiczne i majątkowe rodu Saint Genois, pod rozbudowanym tytułem: *„Zabawy genealogiczne hrabiego Józefa Saint Genois. Inwentarz kontraktów małżeńskich, testamentów i załączników dziedziczenia złożonych w Księgach prawnych Niderlandów austriackich w Wiedniu. Zbiór dowodów otrzymanych w kapitułach Pragi i Wiednia i zmiany wyciągów kapitulnych przedstawionych w Czeskiej Kancelarii w Wiedniu i wyciągi wzięte z wielu kapituł niemieckich oraz austriackich i francuskich Niderlandów. Podparte słownikiem chronologicznym i historycznym, ponownie zawartym w inwentarzu.”*. Praca ta posiada charakter źródłowy i stanowić miała potwierdzenie dawnego pochodzenia rodu. Została zestawiona w dwóch częściach: 1. Inwentarz kontraktów ślubnych, testamentów i potwierdzeń dziedziczenia złożonych w archiwach austriackich Niderlandów, kapituły fundacji szlachcianek w Pradze i sabaudzkiej fundacji szlachcianek w Wiedniu, oraz kancelarii czeskiej w Wiedniu w układzie alfabetycznym z drzewami genealogicznymi i rycinami herbów poszczególnych rodów, 2. Ryciny 60 pieczęci zamieszczonych pod dokumentami z archiwum królewskiego w Wiedniu, 3. Indeksy nazwisk. Wiele z opublikowanych tam dokumentów znalazło się w dwóch poszytach w rodowym Archiwum (vide zbiór dokumentów pergaminowych, sygn. P19, P20).

56

**Album I z fotografiami po Marii del Pilar Jahn von Jahnu, z domu Saint Genois (1893-1980).
1915, s. 1-34**

57

**Album II z fotografiami Saint Genois z Jaworza po Marii del Pilar Jahn von Jahnau, z domu Saint Genois (1893-1980).
1910-1915, s. 1-19**

Córką ostatniego właściciela Jaworza Filipa Ernesta Saint Genois (1843-1916) była Maria del Pilar (1893-1980), która w 1915 r. wyszła za mąż za zawodowego oficera Justusa Jahn von Jahnau (1884-1948). W zbiorach Archiwum znalazły się po niej dwa albumy z rodzinnymi fotografiami, wykonywanymi w Jaworzu, w Wiedniu i Baden pod Wiedniem. Przedstawiają one samą Marię, i jej męża, ojca i rodzeństwo. Z tego też względu posiadają duży walor dokumentalny.

58

**Portret „Phil. Ludwig Graf Saintgenois d’Anneaucourt”, Kriehuber lith.
1831.**

Wiedeń, 1831

59

**Portret „Phil. Ludwig Graf Saintgenois d’Anneaucourt”, Kriehuber lith.
1831.**

Wiedeń, 1831

60

**Portret „Phil. Ludwig Graf Saintgenois d’Anneaucourt”, Kriehuber lith.
1838.**

Wiedeń, 1838

Znany wiedeński grafik Joseph Kriehuber, dwukrotnie, w 1831 r. i 1838 r., portretował Filipa Ludwika hrabiego Saint Genois (1790-1857). Ukazują one popiersia pierwszego hrabiego d’Anneaucourt, w modnej dla epoki pozie i stroju. Portrety takie były popularną formą, przed wynalazkiem fotografii, uwieczniania i rozpowszechniania wizerunków znanych osobistości.

ARCHIWUM MAJĄTKOWE

61

Dokumenty gospodarcze (rachunki, umowy, kwitariusze i. in.) dotyczące dominium w Jaworzu.

1787 - 1841

s. 3-4

Pokwitowanie pastora Jana Kłapsi dla Arnolda barona Saint Genois (1734-1804) na sumę 28 florenów 50 krajcarów dotyczące ewangelickiego domu modlitwy. Dokument sporządzony na arkuszu papieru w Jaworzu w grudniu 1792 r., w języku niemieckim.

Niewielkie pokwitowanie pastora jaworzańskiego dla Arnolda Saint Genois, jako spadkobiercy poprzedniego właściciela Jaworza Adama Laszowskiego (1751-1792), świadczy o bliskich kontaktach i powiązaniach pomiędzy dziedzicami wsi a ewangelicką parafią w Jaworzu. Pokwitowanie dotyczy przekazanych przez dziedzica desek budowlanych oraz oleju lnianego, które posłużyć miały do wykończenia budowy ewangelickiego domu modlitwy.

s. 61-64

Kopia inwentarza dóbr Jaworze. Dokument sporządzony na arkuszu papieru in folio opatrzonym stemplem opłaty skarbowej w wysokości 15 krajcarów oraz pieczęcią opłatkową w Bielsku 31.05.1787 r., w języku niemieckim.

Inwentarz dóbr Jaworze 19.05.1787 r. obejmuje zestawienie zbioru zbóż, pogłównia bydła, wyposażenia kuchni, narzędzi kowalskich, stolarskich, browarniczych, rymarskich, rolniczych, gospodarskich, wyposażenia tartaku, cegielni i kamieniołomów, a także wyposażenia pokoi zamkowych, oranżerii i szklarni oraz spis wiktuałów. Inwentarz ten sporządzony został po śmierci Ludwika Laszowskiego (1718-1787) i obrazuje stan majątku w chwili jego przejęcia przez rodzinę Saint Genois d'Anneaucourt.

s. 83-88

Odpis inwentarza majątku po zmarłej 20.09.1792 r. Bogumile Ludmile von Laszowskiej urodzonej von Logau (1727-1792). Dokument sporządzony na arkuszach papieru in folio opatrzonym stemplem opłaty skarbowej w wysokości 15 krajcarów oraz pieczęciami opłatkowymi w Bielsku 20.02. i 30.04.1793 r., w języku niemieckim.

Po śmierci prawie każdego z członków szlacheckiej rodziny sporządzano inwentarz pozostawionego przez zmarłego majątku, który miał usprawnić przeprowadzenie postępowania spadkowego przez książe sąd ziemski. Stało się tak też w przypadku zgonu Bogumiły Laszowskiej żony Jerzego Ludwika Laszowskiego (1718-1787), właściciela Jaworza. Inwentarz ten informuje o finansowych zasobach i zobowiązaniach zmarłej, przedmiotach którymi się otaczała: srebrach, porcelanie, cynowych naczyniach, meblach, pościeli itp.

s. 113-114

Rozliczenie kosztów pogrzebu Bogumiły Ludmiły von Laszowskiej z domu von Logau (1727-1792). Dokument sporządzony na arkuszach papieru w Jaworzu 3.11.1792 r., w języku niemieckim.

Zarządca dóbr jaworzańskich Andrzej Waloszek przedstawił rozliczenie kosztów pogrzebu zmarłej dnia 20.09.1792 r. Bogumiły Ludmiły von Laszowskiej, wśród których znaleźć można takie pozycje jak: opłata dla pastora, koszty sukni dla zmarłej, wykonanie trumny, opłaty dla młodzieży szkolnej i nauczycieli, koszty ich żałobnych ubrań, opłata dla dzwonnika, grabarzy, koszty żałobnej korespondencji itp. Organizacja pogrzebu wyniosła niebagatelną sumę 150 florenów oraz 36,5 krajcara.

s. 245-250

Odpis kontraktu kupna – sprzedaży dóbr Wielkie Kończyce, Radwanice, Rakowiec i Racimów pomiędzy Antonim baronem von Skrbeńskim, jako sprzedającym a Filipem Ludwikiem hrabią Saint Genois (1790-1857) jako kupującym. Dokument sporządzony na czterech zszytych kartach w Cieszynie, w 9.10.1838 r. w języku niemieckim i opatrzony stemplem opłaty skarbowej w wysokości 15 krajcarów oraz pieczęcią opłatkową.

Filip Ludwik Saint Genois był tym, który najbardziej pomnożył rodowy majątek i na jego czasy przypada okres niezaprzeczalnej prosperity rodziny Saint Genois. Jednym z dóbr, które powiększyły jego niemałe już włości, było dominium w Kończycach Wielkich koło Ostrawy, obejmujące także kilka sąsiednich wsi. Nabył je od Antoniego barona von Skrbeńskiego 16.09.1838 r. za 210.000 florenów konwencyjnej monety oraz 300 dukatów tzw. kluczowego (była to zwyczajowa opłata nowego właściciela dla ustępującej pani domu za przekazanie kluczy do dworskich obiektów). Szczegóły umowy kupna – sprzedaży omawia spisany kontrakt intabulowany (zapisany i uwierzytelniony) w cieszyńskiej Tabuli Krajowej, czyli księgach wieczystych.

62

**Dokumenty gospodarcze (opis majątku, wykazy pól, rachunki, umowy, kwitariusze i. in.) dotyczące dominium w Jaworzu.
1793 - 1890**

s. 1-8

Druk „Wielka Loterya u Synów Daniela Coith w Wiedniu” z opisem dóbr Jaworze i Ligotki. Druk na arkuszu papieru In folio wydany w Wiedniu 30.03.1822 r. w języku polskim.

W 1822 r. w Wiedniu synowie Daniela Coitha, właściciele popularnej wówczas zakładów loteryjnych, wydali druk reklamujący loterię, której główną wygraną miały być majątki w Jaworzu i Ligotce koło Cieszyna. Opis dóbr jaworzańskich i jego uroków napisany został w nieporadnym języku polskim, zapewne niezbyt dobrze znanym autorom druku. Właściciele loterii liczyli z pewnością na polskich hazardzistów. Domyśleć się można jedynie że panowie Coith działali

wspólnie z Filipem Ludwikiem Saint Genois, dziedzicem Jaworza, a jedynym ich celem był szybki i łatwy zysk, oczywiście bez ryzyka utraty Jaworza.

s. 9-16

Koperta z napisem „Kronika Jaworza sporządzona przez Jaworskiego”, kronika Jaworza oraz list Filipa Ernesta Saint Genois do proboszcza Jaworskiego dotycząca historii miejscowości. Dokument sporządzony na arkuszu papieru oraz arkuszu papieru in folio w Jaworzu w 1906 r. w języku niemieckim.

Zainteresowanie historią Jaworza i jego związków z rodziną Saint Genois ma stare korzenie sięgające początku XIX wieku. Jednym z przykładów usystematyzowania dziejów wsi jest rękopis zatytułowany „Jaworze” autorstwa nieznanego z imienia Jaworskiego z 1906 roku. Dołączony jest do niego brudnopis listu napisany osobiście przez Filipa Ernesta Saint Genois (1843-1916), w którym opisuje on dzieje swego rodu. Także jego ręką (fioletowy atrament) naniesione są poprawki na tekst „Jaworze”. Jest to więc niezwykle cenna relacja, niejako „z pierwszej ręki”, ostatniego właściciela Jaworza z rodu Saint Genois. Jednocześnie można przypuszczać że spisał on swoistego rodzaju rodzinną legendę jaka była przekazywana z pokolenia na pokolenie.

s. 17-50

Księga rachunkowa oraz dóbr Jaworze od 1.10.1792 r. do 30.04.1793 r. Dokument sporządzony na siedemnastu zszytych kartach w Jaworzu, 14.05.1793 r., w języku niemieckim i opatrzony pieczęcią lakową.

Hrabiowski zarządca dóbr jaworzańskich Andrzej Waloszek sporządził wykaz rachunków w okresie od 1.10.1792 r. do 30.04.1793 r., czyli w okresie po żniwach i po wiosennych zasiewach. Rachunki te dotyczyły: czynszów, zadłużenia, dochodu ze sprzedaży wołów, drzewa, desek i gontów, ziarna i mąki, opłat za grzywny, podatki i inne płatności oraz opłat za podwoły, prace wieśniaków i nocnego stróża. Przez wykaz ten przewija się szereg charakterystycznych i dzisiaj dla Jaworza nazwisk jego mieszkańców.

s. 121-144

Protokół pełnomocnictwa majątkowego pomiędzy Maurycem hrabią Saint Genois (1816-1886) a jego synem Filipem Ernestem hrabią Saint Genois (1843-1916). Dokument sporządzony na dwunastu zszytych kartach w Brnie, 16.11.1880 r., w języku niemieckim i opatrzony znaczkiem opłaty skarbowej w wysokości 50 krajcarów oraz pieczęcią lakową.

Protokół pełnomocnictwa majątkowego sporządzony jednostronnie przez Maurycego Saint Genois dla syna Filipa Ernesta był konsekwencją decyzji Filipa Ludwika (1790-1857). W jej wyniku spadkobiercą Jaworza został jego wnuk Filip Ernest natomiast synowi Maurycemu zabezpieczył dożywotnie utrzymanie. Tym sposobem Filip Ludwik pragnął zapewnić pierworodnemu

synowi Maurycego z jego pierwszego małżeństwa z Luizą z domu hrabiną Wallis (1821-1843) zasadniczą część rodowitego majątku. Jednocześnie przyrodnie rodzeństwo Filipa Ernesta (z drugiego małżeństwa Maurycego z Gabrielą z domu hrabianką Stolberg) otrzymało skromniejsze działy.

63

„Ernsdorfer Garten Arbeiten um 1838” - „Prace ogrodowe w Jaworzu z roku 1838...”

1838, s. 1-16

O sposobie prowadzenia gospodarki sadowniczej a także folwarcznej wiele dowiedzieć się można z niewielkiego poszytu założonego w 1838 r. Zawiera on zestawienie z lat 1838 – 1840 dotyczące nazwisk chłopów pańszczyźnianych, ilości przepracowanych przez nich dni, wyszczególnienie rodzaju prac ogrodowych a także zapłatę. Zestawienie to odzwierciedla także panujące w Jaworzu stosunki feudalne zachodzące pomiędzy dworem a poddanymi, oparte nie tylko na przymusowej pracy, ale też na jej opłacaniu.

64

„Herrschaft Ernsdorfer Maiereien. Flächeninhalt und Bewirtschaftungs-System der obrigkeitlichen Mayerhofs-Felder bey der Herrschaft Ernsdorf. 1844” - (spis pól na folwarkach dominium w Jaworzu).

1844, s. 1-44

Jest to książeczka – poszyt, oprawna w fioletową jedwabną morę, umieszczona w obwolucie z wytłaczanej skóry ozdobionej pozłocnym rokokowym ornamentem i napisem. Wewnątrz znajduje się kłos zboża, który dostał się tam zapewne przy dokonywaniu spisu w 1844 r. Karta tytułowa z napisem „Flächeninhalt und Bewirthschaftungs – System der obrigkeitlichen Mayerhofs - Felder bey der Herrschaft Ernsdorf. 1844” wyjaśnia jej zawartość – zestawienie powierzchni pól, poszczególnych upraw, klasyfikację pól, rotacje upraw prowadzona w trzech folwarkach, na jakie były podzielone hrabiowskie dobra w Jaworzu: Dolny Dwór, Górny Dwór i Czerwony Dwór. Warto zaznaczyć, że dokumentacja majątkowa opracowana była w wielu takich poszytach (zwarła kosztowna skórkowa oprawa, opis na grzbiecie i okładce). Ich forma ukazuje metodę prowadzenia archiwum w Jaworzu. Tego rodzaju oprawnych dokumentów znajdowało się pierwotnie w Archiwum Saint Genois o wiele więcej.

70

**Varia – dokumenty (akta sprzedaży, umowy i. in.) dotyczące majątków :
Ropica, Trzyniec, Golezów, Kozakowice oraz przedstawiciele rodzin:
Cselesta, Pröckl, Saint Genois, Sunegk, Trach, Wipplar.
1652-1792**

s. 49-56

Testament Maksymiliana Karola Pröckla von Proksdorf (zm. 1707). Dokument sporządzony na czterech kartach w Górnym Żukowie w 24.04.1700 r., w języku niemieckim i opatrzony trzema pieczęciami lakowymi.

Maksymilian Karol Pröckl von Proksdorf, syn zaufanego sekretarza ostatniej księżnej cieszyńskiej Elżbiety Lukrecji tego samego imienia, nie posiadał męskich następców. Cały swój majątek, złożony z pięciu wsi: Górnego Żukowa, Ropicy, Bażanowic i Koniakowa koło Cieszyna, zapisał dzieciom swej siostry Heleny Sydonii (1633–1703) żony Filipa barona Saint Genois (zm. 1683). Jego generalnymi spadkobiercami zostali bracia Karol Maksymilian i Filip Kasper (1667–1716) baronowie Saint Genois. Uczynił także pieniężne zapisy dla ich siostr Heleny Małgorzaty zamężnej Pełka z Nowego Miasta i Ewy Poliksenty zamężnej Halama. Ten bogaty zapis testamentowy przyczynił się w znaczący sposób do powiększenia rodzinnych majątków Saint Genois i legł u podstaw ich przyszłej fortuny.

72

**„Haus-Chronik Kunzendorf 1882” (Kronika domowa – księga gości pałacu
w Kończycach Wielkich koło Ostrawy).
1882-1961, s. 1-310**

Do szczególnie cennych i interesujących archiwaliów należy prowadzona od 1882 r. przez rodzinę Saint Genois w pałacu w Kończycach Wielkich koło Ostrawy tzw. Kronika Domu, oprawna w płótno i ozdobiona malowanym rodowym herbem. Jest to kronika towarzyska a także obyczajowa ukazująca ówczesne życie śląsko-cieszyńskiej arystokracji. Podzielona została na cztery części zatytułowane: 1. Nazwiska mieszkańców i gości, 2. Pytania o wiedzę, 3. Meteorologia. Historyczne i inne zdarzenia, 4. Gry. Wpisy w niej dokonywano nawet po utracie Kończyc Wielkich przez Saint Genois, a ostatnie dokonane były w czasach prawie nam współczesnych, bo w 1961 r. przez ostatnich żyjących członków tej rodziny.

73

Dokumenty gospodarcze (rachunki, umowy, kwitariusze i. in.) dotyczące dominium w Makowie Podhalańskim i Suchej Beskidzkiej. 1839 - 1872

s. 1-10

Zestawienie pt. „Obecne plony pańskich dóbr w Makowie i Suchej Beskidzkiej w 1839 r.”. Dokument sporządzony na pięciu zszytych kartach w Jaworzu, 20.08.1839 r., w języku niemieckim.

O tym, że Jaworze było centrum rozległych dóbr Filipa Ludwika Saint Genois (1790-1857), może świadczyć sporządzone tamże przez zarządcę Sadzkiego zestawienie dochodów z dóbr w Makowie i Suchej Beskidzkiej w 1839 r. Dobra makowskie i suskie przyniosły hrabiemu niebagatelny dochód 91.866 florenów. Ponieważ był to jeden ze składników rozległych majątków ziemskich Filipa Ludwika daje on wyobrażenie o zamożności rodu w tym okresie.

75

Dokumenty dotyczące miejskich posiadłości Saint Genois w Cieszynie. 1713-1811

s. 81-84

Odpis testamentu Arnolda barona Saint Genois (1734-1804) z 24.05.1799 r. Dokument sporządzony na arkuszu papieru in folio w Cieszynie 24.03.1811 r., w języku niemieckim i opatrzony stemplami opłaty skarbowej w wysokości 15 krajcarów oraz pieczęcią opłatkową.

Testament pierwszego właściciela z rodu Saint Genois – barona Arnolda, wystawiony przez niego 24.05.1799 r., zachował się jedynie w odpisie z dnia 24.03.1811 r. Pomimo tego ukazuje on rodzinne i majątkowe stosunki panujące wśród właścicieli Jaworza. Generalnym spadkobiercą został jego syn Filip Ludwik (1790-1857), natomiast dla swej siostry Rajmundy Saint Genois (1733-1814) i kuzyna Karola Saint Genois uczynił zapisy pieniężne.

77

„Hypotheken Ausweise” – dokumenty hipoteczne majątków Saint Genois. 1788-1839

s. 7-10

Wypis z księgi wieczystej dóbr Jaworze.
Cieszyn, 9.08.1826 r., j. niem. (pieczęć opłatkowa)

s. 11-14

Wypis z księgi wieczystej dóbr Jaworze.

Cieszyn, 9.06.1829 r., j. niem. (pieczęć opłatkowa)

s. 67-70

Wypis z księgi wieczystej dóbr Jaworze, części Pielgrzyna, Nałęża, Pasiek i tzw. Lasu Jasiennickiego.

Cieszyn, 31.01.1831 r., j. niem. (pieczęć opłatkowa)

s. 71-78

Wypis z księgi wieczystej dóbr Jaworze, części Pielgrzyna, Nałęża, Pasiek i tzw. Lasu Jasiennickiego.

Cieszyn, 23.03.1824 r., j. niem. (pieczęć opłatkowa)

s. 79-82

Wypis z księgi wieczystej dóbr Jaworze, części Pielgrzyna, Nałęża, Pasiek i tzw. Lasu Jasiennickiego.

Cieszyn, 9.02.1826 r., j. niem. (pieczęć opłatkowa)

s. 195-198

Wypis z księgi wieczystej dóbr Jaworze, części Pielgrzyna, Nałęża, Pasiek i tzw. Lasu Jasiennickiego.

Cieszyn, 9.02.1826 r., j. niem. (pieczęć opłatkowa)

s. 215-218

Wypis z księgi wieczystej dóbr Jaworze, części Pielgrzyna, Nałęża, Pasiek i tzw. Lasu Jasiennickiego.

Dla historii Jaworza niezwykle cennymi i istotnymi dokumentami są uwierzytelnione wypisy z tzw. Tabuli Krajowej, czyli ksiąg wieczystych dóbr, prowadzonych przez Sąd Ziemski w Cieszynie. Wypisy takie z lat 1824, 1826, 1829 i 1831 ukazują wielkość majątku hrabiów Saint Genois a także różnego rodzaju zapisy, zobowiązania i obciążenia, udzielane i zaciągane pożyczki będące przeglądem prowadzonych przez Saint Genois rozległych spraw gospodarczych.

s. 51-66

Sądowy szacunek dóbr Filipa Ludwika barona Saint Genois (1790-1857 r.) w Górnym, Średnim i Dolnym Jaworzu, Pasiekach i Nałężu. Dokument sporządzony na ośmiu zszytych kartach w Jaworzu 15.02.1817 r., w języku niemieckim i opatrzony stemplem skarbowym o wartości 10 guldenów, czterema lakowymi i jedną opłatkową pieczęcią.

Powstał on w roku śmierci matki Filipa Ludwika, Julii Beaty z domu von Laszowskiej (1754-1817) i związany był zapewne z pełnym przejęciem przez niego dóbr jaworzańskich, do których należały: Górne, Średnie i Dolne Jaworze, Pasieki oraz Nałęże. W szacunku tym opisane zostało położenie majątku w Jaworzu i jego składniki jak zamek, oficyny, budynki gospodarcze, zamkowy park, obszar leśny, martwy i żywy inwentarz gospodarski, zestaw czynszów i

należności itp. Jest to szeroki retrospektywiczny obraz dający współczesnemu czytelnikowi pogląd na wielkość, strukturę i charakter jaworzańskich dóbr w okresie ich największego rozkwitu u schyłku epoki feudalnej.

82

Umowy kupna, zamiany i wynajmu pomiędzy Saint Genois a baronami Rothschildami. 1837-1853

s. 1-8

Umowa kupna – sprzedaży domów nr 20, 21 i 22 w Weikersdorfie, w Baden pod Wiedniem zawarta pomiędzy Leonem von Mikockim, jako sprzedającym a Filipem Ludwikiem hrabią Saint Genois (1790-1857) jako kupującym. Dokument sporządzony na czterech zszytych kartach papieru w Wiedniu 26.02.1851 r., w języku niemieckim i opatrzony stemplami opłaty skarbowej w wysokości 20 guldenów i dwoma pieczęciami lakowymi.

Dnia 26.02.1851 r. została zawarta w Wiedniu umowa kupna – sprzedaży pomiędzy znanym polskim adwokatem i numizmatykiem Leonem Mikockim a Filipem Ludwikiem Saint Genois, której przedmiotem była okazała willa „Reginensruhe” w Baden pod Wiedniem wraz z ogrodem, oranżerią, meblami i wyposażeniem, a także wielki i cenny zbiór polskich monet i medali. Hrabia Saint Genois stał się właścicielem tego wszystkiego za 30.000 florenów. W Baden pod Wiedniem w tym okresie było niezmiernie modną wśród austriackiej arystokracji miejscowością kurortową, gdzie wiele z najznacniejszych rodów, nie wyłączając dynastii panującej, posiadało swe wytworne siedziby. Rezydowanie we własnej willi – pałacu ugruntowało przynależność hrabiów Saint Genois do najwyższego kręgu towarzyskiego monarchii austriackiej.

s. 25-40

Umowa wynajmu huty żelaza w Makowie Podhalańskim przez Filipa Ludwika hrabiego Saint Genois (1790-1857) dla Salomona barona von Rothschilda. Dokument sporządzony na ośmiu zszytych kartach papieru w Wiedniu 15.02.1846 r., w języku niemieckim i opatrzone stemplami opłaty skarbowej oraz pieczęciami lakowymi i opłatkowymi.

Postępująca industrializacja i powolne złamywanie się systemu feudalnego w pierwszej połowie XIX w. wymagało od ziemskich właścicieli zmiany struktury prowadzenia gospodarki w swych majątkach i szukania w nich, poza tradycyjną produkcją rolniczą, dodatkowego potencjału o charakterze surowcowym i produkcyjnym. Zmuszała ich także do tego nowa warstwa przedsiębiorczej burżuazji, zaangażowanej w działalność przemysłową i instytucje finansowe, która niejednokrotnie przenikała do szlacheckiego stanu. Przykładem tego

procesu może być kariera żydowskiej rodziny bankierów Rothschildów, którzy od cesarza otrzymali tytuł baronowski. W 1846 r. Filip Ludwik Saint Genois zawarł z pełnomocnikiem Salomona Mayera Rothschilda umowę o wydzierżawieniu mu od początku 1846 r. do końca 1865 r. huty żelaza w Makowie. Umowa ta stanowi nie tylko przejaw zacieśniania więzów gospodarczych mającej starej szlachty z młodym i prężnym kapitałem, lecz przede wszystkim przejmowania przez ten ostatni inicjatywy i intratnych przedsięwzięć.

84

**„Herrschaft Hradisch, Dolein, Ptin und Zelechowitz Forstcarten.1834” -
Państwo Hradiszcz, Dolein, Ptin i Czelechowickie mapy leśne.
1834, 17 map**

Racjonalne prowadzenie gospodarki w wielu majątkach nie mogło się obyć bez ich dokładnych map i planów. W zbiorach Archiwum przechowywane są mapy obszarów leśnych leżących na Morawach dóbr Klášterni Hradiště, Dolany, Pteni i Čelechovice na Hané. Sposób ich sporządzenia i przechowywania w specjalnych skórzanych futerałach świadczy o wysokim kunszcie kartograficznym oraz poczuciu estetyki w prozaicznych, wydawałoby się, gospodarskich sprawach.

VARIA

90

**„Portrait de Charles VI, derniere empereure de la Maison d’Autriche, Roi de Hongrie et de Boheme, souverain des Pays-Bas Ascendance paternelle et maternelle de sa fille l’Immortelle Marie-Thérèse et de son Auguste Epoux François – Etienne de Lorraine, Empereur, Bisaïeux de Marie – Louise, Impératrice des François, Reine d’Italie; avec les Armoiries des Provinces de Belgique, des Prince de Ligne, Duc d’Aremberg, Princes de Chimay et la Tour – Taxis, Seigneur Belges, Chevalier de la Toison d’Or.”
Wiedeń, 1810**

Ten niezwykle dokument wydrukowany w technice miedziorytniczej na dużym arkuszu papieru przez Józefa Saint Genois de Grandbreucq (zm. 1816 w Brukseli) zawiera cztery związane ze sobą przez autora tematy: 1. Portret cesarza Karola VI, ostatniego cesarza domu Austriackiego, pradziada Marii Luizy, żony cesarza Napoleona I; 2. Wywód habsburskich i lotaryńskich przodków arcyksiężniczki Marii Luizy w formie drzewa genealogicznego; 3.

Akt ślubu cesarza Napoleona I z Marią Luizą arcyksiężniczką austriacką, mowy i odpowiedzi posłów oraz mowy podczas aktu ślubu „per procura”; 4. Listy Józefa Saint Genois do cesarza Napoleona I i jego wysokich urzędników. Ta ostatnia część wyjaśnia motywy wydania drukiem tego dzieła, gdyż autor przypomina w nim o swoich zasługach dla Austrii i Francji, powiązaniach rodzinnych z austriacką i francuską arystokracją, opisuje swoją ruinę finansową w związku z prowadzonym procesem oraz prosi cesarza o nadanie mu tytułu szambelana, przypominając o dobrowolnej służbie w cesarskich barwach, swego syna Ludwika w pułku kirasjerów konnych. Dokument ten rzuca szczególne światło na losy belgijskiej linii rodu Saint Genois podczas napoleońskich wojen, które znacząco wycisnęły swe piętno w austriackich Niderlandach.

DOPIYW

W 2009 r. Archiwum rodu Saint Genois wzbogaciło się o akta i eksponaty z daru Franciszki Rekowskiej - Kenney (ur. 1938 r.) z USA. Jej prababka Franciszka Zofia Saint Genois (1854-1929), zamężna Bylandt - Rheidt odziedziczyła pałac w Baden pod Wiedniem po swym ojcu Maurycem Saint Genois (1816-1886). W badeńskim pałacu przez wiele lat koncentrowało się rodzinne życie hrabiów Saint Genois, szczególnie w okresie zimowym, podczas karnawału w stolicy. Dzięki temu zachowały się interesujące pamiątniki, malunki, dokumenty towarzysko-obyczajowe, fotografie itp. Związane z rodzinami Saint Genois, Stolberg von Stolberg, Bylandt - Rheidt, hrabiów Małachowskich i Wantoch -Rekowskich.

91

Księga - Pamiątnik „1843” Gabrieli Stolberg (1827-1904), oprawna w skórę, zawierająca wpisy autorki oraz jej rysunki, akwarele, grafiki, druki, wizytówki, karnety balowe, wycinki materiałów, zasuszone rośliny itp. 1843, s. 1-120

Niewielki, oprawny w skórę albumik-pamiątnik, prowadzony w panińskich czasach przez przysłą żonę Maurycego Saint Genois (1816-1886), hrabiankę Gebrielę Stolberg-Stolberg (1827-1904) jest przejawem biedermeierowskiej epoki, naznaczonej duchem romantyzmu. Codzienne notatki 16-letniej panińki ukazują perspektywę młodej arystokratki, której głównymi troskami były rozmowy z przyjaciółmi, wizyty, baliki, robótki ręczne, modele krynolin, fragmenty poezji, cytaty celnych stwierdzeń i filozoficznych myśli. Prawdziwą ozdobą albumiku są miniaturowe rysunki, akwarele, powklejane grafiki, zasuszone kwiaty, wizytówki przyjaciół, balowe karneciki, które miały być dla

młodziutkiej Gabrieli materialnym świadectwem romantycznych przeżyć. Warto dodać, że analogiczny pamiętnik Gabrieli z lat 1844-1846 znajduje się w zbiorach Muzeum Niemieckiego w Berlinie.

92

Księga – „Pamiętnik podróży do Włoch w 1852” Gabrieli Saint Genois Stolberg (1827-1904), oprawna w tłoczoną skórę, zawierająca wpisy autorki oraz jej rysunki, akwarele, grafiki, druki, zasuszone rośliny itp. 1852, s. 1-108

Nawet jako młoda małżonka Gabriela Stolberg-Stolberg (1827-1904) nie zrezygnowała ze swych literackich i artystycznych zainteresowań. Sześć lat po ślubie z Maurycym Saint Genois (w 1846 r.) odbyli oni podróż do Italii, podczas której, swoim zwyczajem, Gabriela notowała swoje obserwacje i przemyślenia bogato ilustrowane własnymi i niezwykle trafnymi szkicami i rysunkami, wycinkami z gazet, zaproszeń, programów teatralnych, suszonymi ziołami itp. Włochy w owych czasach były popularnym celem artystycznych peregrynacji europejskiej arystokracji.

93

Poszyt, z pamiątkami po Franciszce hrabinie Bylandt-Rheidt z domu Saint Genois d'Anneaucourt (1854-1929), oprawny w granatowe płótno, zawierający 17 kart z powklejanymi i luźnym zbiorem zaproszeń, programów, balowych karnetów, wizytówek, wycinków prasowych, rękopisów, maszynopisów, korespondencji, rysunków, fotografii, widokówek, biletów wstępu, zasuszonych roślin, dokumentów genealogicznych itp. 1902 – 1908, s. 1-34

Zeszyt do którego Franciszka hrabina Bylandt-Rheidt (1854-1929) wklejała w latach 1902-1908 różnego rodzaju zaproszenia, programy, wycinki prasowe, rysunki, fotografie, balowe karnety, wizytówki, karty pocztowe, rysunki, karykatury, fotografie, bilety wstępu, zasuszone rośliny itp. z wydarzeń i uroczystości, w jakich uczestniczyła. Wśród tej mnogości tzw. dokumentów życia społecznego znaleźć można wiele świadczących o żywym udziale hrabiny Bylandt-Rheidt w życiu najwyższych sfer wiedeńskiej arystokracji, łącznie z uczestnictwem w życiu cesarskiego dworu i cesarskiej rodziny.

94

**Akwarele i ilustrowane wiersze Gabrieli Saint Genois - Stolberg.
Kon. XIX w., s. 1-16**

Gabriela Saint Genois z domu Stolberg-Stolberg (1827-1904) dała się poznać w wiedeńskim towarzystwie, jako uzdolniona akwarelistka. Było to jedno z niewielu zajęć, które gry na fortepianie i śpiewu „przystało” arystokratce z towarzystwa. Gabriela wykroczyła jednak dalej poza arystokratyczne salony, malując ilustracje do wielu drukowanych wydawnictw. Były to zwykle inicjały i ilustracje do poezji i historycznych opowiadań. W spuściźnie po niej znalazły się przykłady jej interesującej twórczości.

95

**Zespół fotografii rodzinnych Saint Genois d’Anneaucourt, Stolberg von
Stolberg, Byland von Rheidt, von Małachowskich i Rekowskich.
XIX/XX w., 76 fotografii**

Uzupełnienie prowadzonego przez Franciszkę hrabinę Bylandt-Rheidt (1854-1929) albumu (sygn. 93) stanowić może zespół 76 fotografii członków rodu Saint Genois, ich krewnych i arystokratycznych znajomych. Archiwalia te stanowią kalejdoskop beztrudnej epoki wiedeńskiego fin de siècle’u.

97

**Litografia Maurycego Saint Genois „Ernsdorf” przedstawiająca
hrabiowski kwartał cmentarza przy kościele katolickim, napis: „Nach der
Natur gez. und lith. v. M. G. St. Genois. (dar Rudolfa Kwisdy z Salzburga,
wnuka zarządcy dóbr Jaworze Eduarda Kwisdy, dla gminy Jaworze z
7.09.2002 r., przekaz gminy Jaworze).**

Podobnie jak żona Gabriela, artystycznymi zdolnościami oznaczał się Maurycy Saint Genois (1816-1886), który ujęty romantyczną atmosferą cmentarza w Jaworzu i jego częścią, gdzie spoczywali jego przodkowie, sporządził nastrojowy rysunek, który został powielony w modnej technice litografii.